

KYYTÖT EMOLEHMÄTUOTANNOSSA

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Mustiala, Maatalouselinkeinojen koulutusohjelma

Kevät, 2020

Emilia Kourimo

Koulutus
Kampus

Tekijä	Emilia Kourimo	Vuosi 2020
Työn nimi	Kyytöt emolehmätuotannossa	
Työn ohjaaja/t	Jari Heikkonen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää itäsuomenkarjan, eli kyytön, kykyä ja mahdollisuuksia toimia kannattavasti emolehmätuotannossa. Maidon-
tuotannossa kyyttöjen määrä on laskenut rajusti alhaisen tuotostason seurauksena. Toisen tuotantomuodon löytyminen kyytöille olisi tämän arvokkaan rotumme mahdollinen pelastus.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään kyytön lisäksi kahta muuta pientä rotua emolehmätuotannon näkökulmasta, highland cattlea sekä gallowayta. Kaikkia rotuja yhdistää hidas kasvu ja pienet teuraspainot, unohtamatta tietenkään lihan erityistä maukkautta. Teoriaosuudessa käsitellään erilaisia laidunmaita, sillä niillä on oleellinen merkitys kannattavuuteen. Kannattavuutta käsitellään myös tukien, markkinoinnin ja brändäämisen näkökulmasta.

Opinnäytetyön tärkeänä osiona toimii teemahaastattelu viljelijöille. Haastattelujen avulla saatiin totuudenmukainen ja konkreettinen näkemys tuotannosta. Yhteenvetona voidaan todeta, että kyytöllä on hyvät mahdollisuudet toimia emolehmätuotannossa. Kannattava toiminta vaatii kuitenkin, että kyytöistä maksetaan alkuperäisrotutukea kompensoimaan alhaista teuraspainoa. Viljelijällä tulee lisäksi olla oikeanlainen ympäristö kyytöille sekä suuri mielenkiinto ja halu markkinoida sekä myydä tuotettaan. Lisäksi luonnonlaitumet ovat erinomaisia, koska kyyttö soveltuu niihin hyvin vaatimattomuutensa ansiosta. Luonnonlaitumista maksettava tuki on kannattavuuden kannalta merkittävää.

Avainsanat Emolehmä, itäsuomenkarja, kyyttö, alkuperäisrotutuki

Sivut 30 sivua

Name of degree programme

Campus

Author	Emilia Kourimo	Year 2020
Subject	Eastern Finncattle in suckler cow beef production	
Supervisors	Jari Heikkinen	

ABSTRACT

The aim of this thesis is to find out the abilities and opportunities of the use of eastern Finncattle in mother cow production. The eastern Finncattle is no longer a top-rated breed in milk production because of its low milking capacity. In order to maintain the breed vital we must find options alongside the milk production.

In addition to eastern Finncattle this thesis discusses also other small breeds, such as Highland cattle and Galloway, that are used in mother cow production. These breeds grow slowly and have small carcass weights but also really delicious taste of the meat. The theory part also includes information about different pasture types which are very important concerning the profitability of the mother cow production. Mother cows can be grazed almost half of the year and get all of their nutrition only from the plants growing in pasture. The profitability is reinterpreted also from the vantage point of agricultural subsidy, marketing and branding.

The thesis also includes a theme interview to farmers. The aim of the interview was to get a truthful and solid point of view of the production. In conclusion, the eastern Finncattle has potential in mother cow production. However a profitable production demands not only lots of effort but also financial support. In addition to native breed subsidy there is an opportunity to have subsidy also for original natural pastures.

Keywords Mother cow production, eastern Finncattle, native breeds

Pages 30 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	PIENET RODUT EMOLEHMÄTUOTANNOSSA.....	1
2.1	Highland cattle	1
2.2	Galloway.....	3
2.3	Itäsuomenkarja eli kyyttö.....	5
3	LAIDUNNUS OSANA EMOLEHMÄTUOTANTOA	7
3.1	Maisemanhoitokohteet.....	7
3.2	Tavanomaiset peltolaitumet	9
3.3	Luomulaitumet	10
4	KANNATTAVUUS.....	10
4.1	Tuet	11
4.1.1	Alkuperäisrotutuki	11
4.1.2	Maisemanhoitotuki	13
4.2	Markkinointi	14
4.2.1	Markkinointikanavat.....	15
4.2.2	Kilpailukyky	16
4.3	Brändi ja Brändääminen.....	17
5	TEEMAHAASTATTELU VIJELIJÖILLE	18
5.1	Haastattelun tavoitteet ja toteutus	18
5.2	Taustatietoja tiloista.....	19
5.3	Eläinaines.....	20
5.4	Kannattavuus.....	21
5.5	Markkinointi	22
5.6	Ruokinta ja hoito	23
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	24
	LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Tämän päivän maidontuotanto on hyvin intensiivistä ja valtarotuina toimivat korkeatuottoiset holstein ja ayrshire. Nämä tuontirodut ovat syrjäyttäneet suomenkarjan osuuden maidontuotannossa hyvin alhaiseksi. Suomenkarjaroduista länsisuomenkarja on korkeatuottoisin ja niitä onkin eniten maidontuotannossa. Itä- ja pohjoissuomenkarjan osuus maidontuotannossa on hyvin alhainen.

Opinnäytetyössä käsitellään itäsuomenkarjaa, eli kyyttöä, ja sen soveltuvuutta emolehmätuotantoon. Maidontuotannossa kyyttöjen määrä on vähentynyt vuosi vuodelta. Suurin syy tähän on kyyttöjen alhainen maitotuos, mutta myös huono soveltuvuus esimerkiksi robottilypsyyn. Kyytöt ovat pienikokoisia, mikä aiheuttaa haasteita robottilypsyssä. Olisikin erityisen tärkeää, että kyytöille löytyisi uusi tuotantosuunta takaamaan arvokkaan rodun säilymisen.

Työ jakautuu kahteen osaan. Teoriaosassa käsitellään kyytön lisäksi kahta muuta pientä rotua emolehmätuotannon näkökulmasta, highland cattlea sekä gallowayta. Lisäksi käydään läpi erilaisia laidunmaita, sillä laidunnuksella on merkittävä rooli emolehmätuotannossa. Lisäksi paneudutaan kannattavuuteen, joka koostuu tuista markkinoinnista sekä brändäämisestä. Toisessa osiossa paneudutaan teemahaastattelun analysointiin. Tässä osiossa tulee konkreettisesti esille kyytön vahvuudet sekä heikkoudet toimissaan emolehmätuotannossa.

2 PIENET RODUT EMOLEHMÄTUOTANNOSSA

2.1 Highland cattle

Highland cattle eli ylämaankarja kuuluu alkuperäisrotuihin. Niiden alkuperästä on useampia arvailuja. Epäilläään, että keltit olisivat kuljettaneet eläimiä Skotlannin ylämaille ja saarille paetessaan Rooman valtakuntaa. Toisaalta on myös viitteitä siitä, että viikingit olisivat aikoinaan kauppamatkojensa aikana kuljettaneet highland cattle -tyyppisiä eläimiä Skandinaviaan. Joka tapauksessa on löydetty paljon matkamiesten kirjoituksia, joiden pohjalta on varmaa, että rotua on ollut Skotlannin länsirannikoilla, Ylämailla ja Hebrideillä jo 1500-luvulla. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Highland cattle on soveltunut erinomaisesti pärjäämään ylämaiden karuissa oloissa köyhällä ravinnolla. Rotu olikin skotlantilaisen viljelijän elinehto. Se tuotti maitoa vasikalle sekä viljelijän perheelle. Rodusta otettiin kaikki mahdollinen hyötykäyttöön, kuten veri, karvat, sarvet sekä nahka.

Näitä käytettiin raaka-aineena erilaisten tarvekalujen teossa. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Rotua pidettiin hyvin arvossaan ja sitä käytettiin rahayksikkönä. Tämän vuoksi se aiheutti useita kahakoita ja riitoja ihmisten välillä. Rotu sijaitsi vaikeakulkuisilla saarilla ja ylämailla, mikä osaltaan pelasti rodun 1700-luvulla vallinneelta risteyttämistrendiltä. Vuonna 1884 Highland cattle sai oman rotuyhdistyksen, joka ryhtyi valvomaan rodun jalostusta. Se tunnetaan nimellä the Highland cattle society, joka ylläpitää arvokasta kantakirjaa ja järjestää mm. rotunäyttelyitä. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Ensimmäiset Highland cattle eläimet vietiin Pohjois-Amerikkaan 1880-luvulla. Kanada sai oman rotuyhdistyksen 1920-luvulla. Myöhemmin rotua vietiin useisiin eri maihin, kuten esimerkiksi Australiaan, Peruun, Argentiinaan sekä Uuteen-Seelantiin. Suomeen ensimmäiset yksilöt tuotiin vuonna 1993 Brandensteinien tilalle Sallaan. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Highland cattle, eli ylämaankarja tunnetaan paksusta karvapeitteestä ja jylhistä sarvista. Rotu on tottunut elämään epäsuotuisissakin olosuhteissa ja ne soveltuvat ympärivuotiseen laidunnukseen (Kuva 1). Ylämaankarja ei sovellu sisäkasvatukseen. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Kuva 1. Ylämaankarja on soveltunut ympärivuotiseen laidunnukseen paksun karvapeitteensä ansiosta. (Katinhännän Pontevat, 2017a)

Rotu on hidaskasvuinen. Hieho on astutusiässä vasta noin 2-3 vuoden ikäinen. Lihasonni saavuttaa teuraskypsyyden 2-3 vuotiaana. Ylämaankarjan lehmät painavat noin 500-600 kg ja sonnit 800-900kg. Rotu on tervettä ja emot ovat pitkäikäisiä. Ne pystyvät tuottamaan yhden vasikan vuodessa peräti 15 vuoden ajan. (Suomen Highland Cattle Club ry., n.d.)

Väritään ylämaankarjan eläimet ovat pääsääntöisesti kullanuskeita, mutta myös vaaleita ja mustia yksilöitä tavataan. Rotu tunnetaan erittäin hyvistä emo-ominaisuuksistaan. (Faba, n.d.)

Rotu soveltuu hyvin lihantuotantoon sekä maisemanhoitoon. Ylämaankarjan eläimillä on tehokas ruuansulatus, jonka vuoksi ne ovat hyviä ja tehokkaita laiduntajia (Kuva 2). Hyviä laidunmaita ovat esimerkiksi perinnetoottopikohteet. (Suomen Highland Cattle ry.) Ylämaankarjan liha tunnetaan sen maukkaudesta, tummuudesta ja marmoroitumisesta. (OAMK, 2005)

Kuva 2. Ylämaankarja sopii hyvin laiduntamaan luonnonlaitumia, sillä niillä on tehokas ravinteidenottokyky. (Katinhännän Pontevat, 2017b)

2.2 Galloway

Galloway -rotu on peräisin Skotlannista Gallowayn seudulta. Iso-Britannian karjasta on kirjoitettu paljon 1800-luvun puoliväliltä lähtien. Sitä edeltävä aika on vain arvailujen varassa. (The cattle site, n.d.)

Vuonna 1851 Highlandin maatalousmuseon tulipalossa Edinburghissa tuhoutui kaikki tätä ennen kerätyt Gallowayn historiatiedot ja sukutaulut. Pohjois-Amerikkaan ensimmäiset rodun edustajat myytiin vuonna 1853. Sittemmin rodun edustajia myytiin myös muualle maailmaan. Vuonna 1878 Iso-Britannian Galloway rotuyhdistys aloitti toimintansa. (The cattle site, n.d.)

Alunperin rotu oli täysin musta, mutta valkovyökuviointi on todennäköisesti seurausta risteytyksestä hollantilaisen Lakenvelder -rodun kanssa (Kuva 3). Lakenvelder -rodulla on valkoinen vyötä muistuttava kuviointi ja ne ovat pääosin maidontuotannossa. Nykyään rotu on harvinainen. (That's Farming, 2015)

Galloway on pääsääntöisesti lihantuottaja, mutta sitä käytetään myös maidontuotannossa. Rotu koki 2000-luvun alussa romahduksen, sillä nautoja jouduttiin teurastamaan paljon suu- ja sorkkataudin seurauksena. Nykyään rotu on kuitenkin elpynyt ja sitä ei pidetä enää harvinaisena Brittein saarilla. (That`s Farming, 2015) Suomessa rotu on vielä hyvin harvinainen. (Faba, n.d.)

Kuva 3. Gallowayn tunnistaa tyypillisestä valkoisen värisestä vyökuviosta. (That`s Farming, 2019)

Galloway -rotuiset naudat ovat kooltaan pieniä. Lehmät painavat keskimäärin 400-600 kg ja sonniain paino on 800-1000 kg. Rotu on luonnostaan nupoa. Rotu on värikirjoltaan laaja. Löytyy mustan, ruskean, harmaan ja valkoisen eri sävyjä. Lisäksi on kaksiväristä linjaa, joilla esiintyy valkoinen vyökuvio. (Faba, n.d.)

Galloway -naudat kasvavat hitaasti, eli ne eivät sovellu intensiiviseen tuotantoprosessiin. Teuraskypsyyden ne saavuttavat 24-30 kuukauden iässä, eli 2-2,5 vuoden ikäisenä. (That`s Farming, 2019) Astutusta ei suositella ennen kahden vuoden ikää. Liian nuorena tiinehtyneillä ilmenee usein ongelmia poikimisissa. Muuten rodulla on helpot poikimiset ja vasikka on syntyessään keskimäärin 27 kg painoinen. Rotu tunnetaan hyvästä hedelmällisyydestä, jonka ansiosta ne saavat 1-2 vasikkaa vuosittain. Lisäksi rodulle tyypillistä on hyvä terveys ja erinomaiset emo-ominaisuudet (Kuva 4). (That`s Farming, 2015)

Gallowayn liha on hyvin marmoroitunutta ja siinä on vähän tyydyttynyttä rasvaa. Rodulla on hyvä rehunhyötysuhde. (That`s Farming, 2015)

Kuva 4. Galloway tunnetaan hyvistä emo-ominaisuuksistaan. (Galloway association, n.d.)

2.3 Itäsuomenkarja eli kyyttö

Itäsuomenkarja eli kyyttö erotettiin omaksi rodukseen 1890-luvulla ja oman rotuyhdistyksensä se sai vuonna 1898. Ensimmäisiä eläimiä kantakirjattiin vuonna 1914. Vuonna 1927 kantakirjassa oli 4620 sonnia ja 14 650 lehmää. (Luke, n.d.)

Talvi- ja jatkosota kuitenkin järjestytti itäsuomenkarjaa. Seurauksena oli lehmämäärän lasku ja kolmen suomenkarjarodun rotuyhdistykset päättivät yhdistyä. Vuonna 1946 kantakirjassa oli enää 5000 itäsuomenkarjan eläintä. (Luke, n.d.)

1950-luvulla itäsuomenkarjaa riepoteltiin jälleen, kun ayrshirerotu valtasi maan itä- ja pohjoisosia syrjäyttäen paikallisia rotuja. Itäsuomenkarja sekä toiset alkuperäisrodut hylättiin lähes kokonaan, kun 1960-luvulla maahan aloitettiin tuomaan friisiläissiementä. 1980-luvulla itäsuomenkarjaa oli jäljellä enää 50 lehmää ja kymmenkunta sonnia. (Luke, n.d.)

Suomalaisten alkuperäisrotujen suojelua tehtiin yhteistyössä vankila- ja koulutilojen kanssa. Yhteistyötilat ottivat suomenkarjan eläimiä haltuunsa. Suomen liittyessä EU:hun alkuperäisrodun kasvattajille alettiin maksaa tukea. Tämän jälkeen kyyttöjenkin tilanne parani. (Luke, n.d.)

Itäsuomenkarjan geenipankki toimi Sukevan keskusvankilan maatilalla. Vuonna 2008 vankila kuitenkin suljettiin ja karja sijoitettiin uusiin tiloihin. Suurin osa karjasta siirtyi Kajaaniin Kainuun ammattiopiston luonnonvaralan opetusmaatilalle ja osa Tampereen Ahlmanin koulutilalle. (Aro, J., Hilpelä-Lallukka, R., Niemi, A-M., Toivonen, M. & Vahlsten, T., 2012)

Vuonna 2017 itäsuomenkarjan määrä oli 2930. Viime vuosina kyyttö on kuitenkin kasvattanut suosiotaan emolehminä, mutta lypsykyyttöjen määrä on sen sijaan laskussa. Kaikista kyytöistä 22 % kuuluu tuotosseurantakarjoihin. (VikingGenetics, n.d.)

Kyyttöjen lisääntynyttä käyttöä emolehmätuotannossa tukee myös vuoden 2019 eläinmäärätilastot. Kyyttöjen kokonaismäärä vuonna 2019 oli 3413, joista tuotostarkkailuun kuuluvien itäsuomenkarjan lehmien ja hiehojen osuus oli vajaa 15 %. (Tauren, 2020) Tuotostarkkailuun kuuluvien, eli maidontuotannossa olevien kyyttöjen määrä on laskenut vuoden 2017 jälkeen 25 % vuoteen 2019 mennessä. Tuotosseurannan ulkopuolella, eli pääsääntöisesti emolehmätuotannossa, kyyttöjen määrä on kuitenkin noussut vuodesta 2017 vuoteen 2019 mennessä 22 %.

Itäsuomenkarjan eläimet ovat ulkonäöltään pääsääntöisesti valkeaselkäisiä ja punaruskean kirjavia (Kuva 5). Itäsuomenkarjaa kutsutaan kyytöksi ja nimitys tulee selän viivamaisesta kuvioinnista. Rotu on perinnöllisesti nupo. (Aro ym., 2012) Rotu on huomattavasti pienikokoisempi kuin esimerkiksi ayrshire ja holstein. (Luke, n.d.)

Kuva 5. Kyytöille tunnusomaista värityksessä on valkoinen selkäpii. Kyytöllä tarkoitetaan nautan väritystä, mikä tarkoittaa raidallista ja juovikasta. (Luomukarjatila Anne ja Pojat, 2019)

Itäsuomenkarjan eläimet ovat persoonallisia ja sisukkaita luonteeltaan. Pienen kokonsa takia ne eivät vaadi niin paljon tilaa, joten soveltuvat vanhoihinkin navetoihin hyvin. Rotu on säänkestävä ja tunnettu hyvästä hedelmällisyydestä ja helpoista poikimisista (Myllylä, L., 1991). Kyytön liha on hienosyistä, mureaa ja vähärasvaista (Kuva 6), (Huuhtilan pihvi, n.d.).

Itäsuomenkarjan jalostus on haastavaa, koska tuotosseurannan lehmäluku on niin alhainen. Tämän seurauksena jalostukseen tarvittavaa tietoa saadaan rajoitetusti. Sonnin valinta perustuu ensisijaisesti erisukuisen sonnin käyttöön. Vuosittain jalostukseen valitaan yksi uusi itäsuomenkarjan sonni. (Ahlman, n.d.)

Kuva 6. Kyttöhiehon ulkofile. Kyytön liha on pienisyistä ja mureaa. (Yrjas, J., 2020)

3 LAIDUNNUS OSANA EMOLEHMÄTUOTANTOA

Laidunnus on taloudellinen tapa järjestää kesäajan ruokinta karjatiloilta. Tällöin säästetään mm. lannan varastointi- ja levityskustannuksissa. Lisäksi laidunnuksella on positiivinen vaikutus eläinten terveyteen. Laidunnus tekee etenkin sorkille ja jaloille hyvää, mutta sillä on todettu olevan vaikutusta myös poikimisten helppouteen ja hedelmällisyyteen. (ProAgria, 2019)

3.1 Maisemanhoitokohteet

Maisemanhoitokohteisiin, eli luonnonlaitumiin kuuluvat mm. niityt, hakamaat ja metsälaitumet. Luonnonlaitumet tarjoavat edullista rehua karjalle ja lisäksi niiden laidunnukseen on mahdollista hakea tukea. Luonnonlaitu-

mien rehuntuottokyky on parhaimmillaan alkukesästä. Tästä syystä laitumien syöttö kannattaa aloittaa mahdollisimman suurella eläinmäärällä, jotta ensimmäinen puhdistus tapahtuisi tarkasti. Näin rehun laatu pysyy parempana jatkossakin. Loppukesästä eläintiheyttä laitumilla pienennetään ja lohkojen vaihtoa hidastetaan. (Virtuaalikylä, n.d.)

Monimuotoisuutta ylläpitävässä laiduntamisessa eläimet elävät luonnonlaitumen tuotolla. Kyseisillä alueilla lannoitteiden, torjunta-aineiden ja lisärehun käyttö on kiellettyä. Ne rehevöittävät maata, mikä aiheuttaa eliöstön köyhtymistä. Lisäruokinnan ollessa kiellettyä tulee laidunkierron olla tarkoin suunniteltu ja laidunpaineen oikeanlainen (taulukko 1.). Ylilaidunnusta tulee välttää, koska tasainen kasvusto sitoo tehokkaimmin ravinteita ja tuottaa parhaimman ja runsaimman sadon. (Laidunpankki, n.d.)

Taulukko 1. Laidunnuspaineella on oleellinen merkitys laidunnuksen onnistumiseen. (Laidunpankki, n.d.)

Arvioita perinnebiotoopeille soveltuvista laidunnuspaineista (eläimiä/ha) koko laidunkauden ajalle (noin 120 päivää).						
Lähde: Perinnemaisemien hoitoryhmän mietintö 2000.						
	hieho < 1 v	hieho > 1 v	lihanauta < 1 v	emolehmä + vasikka	uuhi + 2,5 karitsaa	hevonen
kuiva niitty/keto	1,0 - 1,2	0,5 - 0,8	0,4 - 0,6	0,2 - 0,4	1,5 - 2,0	0,4 - 0,8
tuore niitty	2,0 - 2,5	1,0 - 1,8	0,9 - 1,2	0,5 - 0,8	2,0 - 2,5	1,0 - 1,4
kosteaa niitty/ rantaniitty	1,5 - 3,0	1,0 - 1,8	0,7 - 1,4	0,5 - 1,0	2,0 - 4,0	0,8 - 1,6
hakamaa	1,2 - 2,0	0,7 - 1,3	0,5 - 1,0	0,4 - 0,8	1,5 - 2,5	0,6 - 1,2
metsälaidun	0,2 - 0,8	0,05 - 0,5	0,05 - 0,4	0,04 - 0,3	0,2 - 1,0	0,05 - 0,4
viljelty laidun	7,5	4,8	3,6	2,5	10	3,9

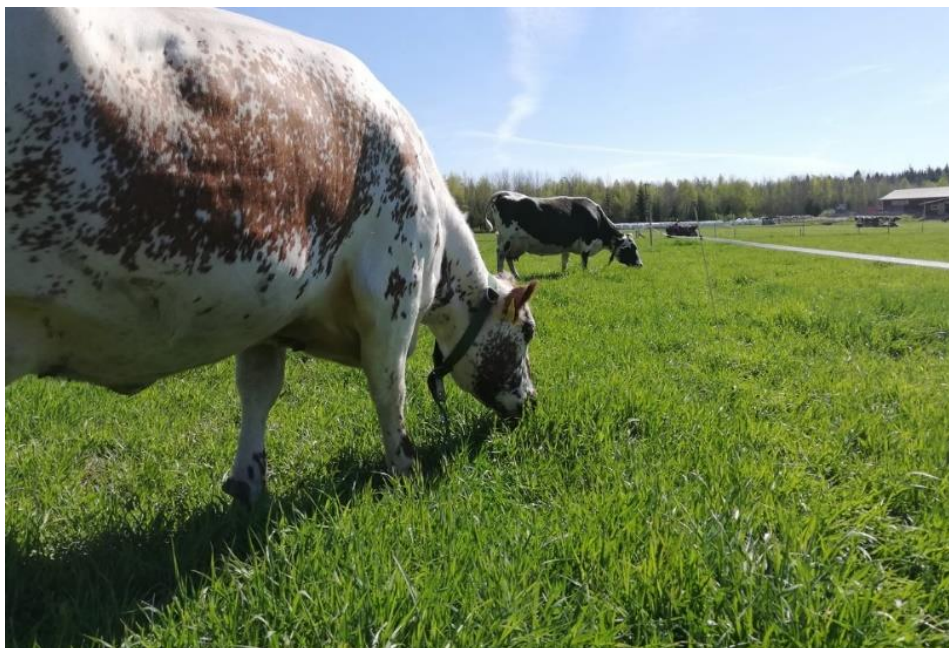
Luonnonheinän energiamäärän on katsottu olevan riittävä ummessa oleville lehmillä, hiehoille ja lihakarjalle, mutta ei lypsylehmillä. Nurmen sulaavuus, eli D-arvo vaihtelee sen iän mukaan. Metsälaitumien D-arvo on keskimäärin noin 58% ja raakavalkuaispitoisuus 109 g/kg/ka. Metsälaitumilla on enemmän mm. kalsiumia, natriumia, rautaa sekä sinkkiä kuin viljellyillä nurmilla. Metsälaitumilla on kuitenkin vähemmän fosforia, kaliumia ja seleeniä kuin viljellyillä nurmilla. Luonnonlaitumien etuna on eläinten runsas liikunta vaikeissakin maastoissa, joka parantaa jalkaterveyttä sekä yleistä terveydentilaa. (ProAgria Pohjois-Karjala, n.d.)

3.2 Tavanomaiset peltolaitumet

Tavanomaiset peltolaitumet ovat viljeltyjä nurmia, joissa kasvaa monivuotisia nurmikasveja (Kuva 7). Laidunkierrolla on oleellinen merkitys laidunnuksen onnistumiseen. Laidunkiertoa voidaan toteuttaa esimerkiksi lohkolaidunnuksen avulla. Lohkolaidunnuksessa pelto on jaettu pienempiin lohkoihin ja eläimiä siirrellään lohkoilta toisille aina kun kyseinen lohko on syöty. Laidunnusta voidaan harjoittaa myös kaistasyötön avulla. Tällöin laidun rakennetaan jakamalla pelto helposti siirrettävillä aidoilla pieniin lohkoihin kerrallaan. (Virtuaalikylä, n.d.)

Laidunalan tarve riippuu eläinten koosta, iästä ja tuotantovaiheesta. Nuorkarja vaatii laidunkaudella väkirehuruokintaa laidunrehun rinnalle, jotta kasvu ei kärsi. Nuorkarja ei ole vielä harjaantunut laidunnuksen tekniikkaan, eikä laidunrehun hyväksikäyttö ole huipussaan. Lisäksi rehun hyväksikäyttöön vaikuttaa pötsin kehitysaste. (Virtuaalikylä, n.d.)

Viljeltyjen peltolaitumien satotaso on noin 3800 kg ka/ha. Emolehmien energiantarve jakaantuu ylläpitoon sekä tuotantoon. Rodulla on suuri vaikutus energiantarpeeseen. Ylläpitotarve määräytyy elopainon mukaan ja tuotantoon kuluva energia maitotuotoksen mukaan. (Ukkola, O., Järvi, M., Huuskonen, A., Kiljala, J., Räisänen, J. & Nevalainen, R., 2005)

Kuva 7. Tavanomaisilla peltolaitumilla laidunkierrolla tulee olla nopeaa, sillä kasvusto kasvaa etenkin alkukesästä todella nopealla vauhdilla.

3.3 Luomulaitumet

Luomulaitumet ovat hyvin samantyyliisiä kuin tavanomaiset peltolaitumet (Kuva 8). Luomulaitumilla tarvitaan yleisesti enemmän laidunalaa eläintä kohden kuin tavanomaisilla. Luomussa maan rakenteeseen ja eliöstöön kiinnitetään erityisesti huomiota, sillä ravinnehuolto perustuu biologiseen typensidontaan ja ravinteiden kiertoon. Laitumen tuotto on hyvin pitkälle riippuvainen palkokasvien kasvusta sekä typensidontakyvystä. (Virtuaalikylä, n.d.)

Luomulaitumilla tulee kiinnittää tarkasti huomiota eläinten kivennäisruokintaan. Esimerkiksi seleenin puuttuu kokonaan kasvuston sisältämistä kivennäisaineista. Seleenin puutos aiheuttaa lihasrappeumaa. (Virtuaalikylä, n.d.)

Kuva 8. Kyyttölauma laiduntamassa luomulaidunta. (Luomukarjatila Anne ja Pojat, 2019)

4 KANNATTAVUUS

Yritystoiminnan tavoitteena on tuottaa voittoa. Voittoa syntyy, kun tuotot ovat kustannuksia suuremmat. Tappiolliseksi toiminta muuttuu silloin, jos kustannukset kasvavat tuottoja suuremmiksi. Kannattavuutta pyritään kehittämään yrityksissä jatkuvasti. Sitä voidaan parantaa esimerkiksi myynti-

määrää lisäämällä, joka vaatii yleensä tuekseen lisääntyntä markkinointia. Kannattavuuteen voidaan vaikuttaa lisäksi hintoja nostamalla, tuotevalikoimaa muuttamalla, kustannuksia karsimalla ja pääoman käytön tehostamisella. (Yritystoiminta, n.d.)

Maatalouden kannattavuuteen vaikuttaa keskeisesti siitä maksettavat tuet. Tukien tarkoituksena on turvata kotimainen elintarviketuotanto, maaseudun elinvoimaisuus, kohtuulliset kuluttajahinnat sekä maatalouden harjoittaminen koko Suomessa, Hangosta Utsjoelle asti. Markkinahinnat kattavat vain osan maataloustuotteiden korkeista tuotantokustannuksista maassamme. Maatalouden harjoittaminen pohjoisissa oloissa vaatii säilyäkseen tukemista. Tukiin liittyy aina kuitenkin ehtoja, joita viljelijän tulee noudattaa valvotusti. (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d.)

4.1 Tuet

4.1.1 Alkuperäisrotutuki

Suomessa myönnetään alkuperäisrotutukea itä-, länsi- ja pohjoissuomenkarjalle (Kuva 9.). Alkuperäisrotutukea myönnetään lisäksi suomenvuohille ja -lampaille, suomenhevosille sekä maatiaiskanoille. Tukeen kuuluvien eläinten on kuuluttava tarkkailu- ja rekisteröintijärjestelmään, josta ilmenee polveutuminen. Näin puhdasrotuisuus pystytään varmentamaan. Sopimusta voi hakea, kun on vähintään yksi yli 2-vuotias nauta tai vähintään kaksi 1-2 vuotiasta nautaa, eli yhden eläinyksikön verran (Taulukko 2). (Ruokavirasto, n.d.)

Kuva 9. Alkuperäisrotutukea myönnetään itä-, länsi- ja pohjoissuomenkarjalle. Kuvassa pohjoissuomenkarjan edustaja.

Taulukko 2. Eläinlajit muutetaan eläinyksiköiksi eri määrillä. Lisäksi niiden vähimmäismäärät vaihtelevat eläinlajista riippuen. (Ruokavirasto, n.d.)

Eläinlaji Eläinyksikköä (ey)

Naudat (yli 2 v)	1,0
Naudat (1 – 2 v)	0,6
Lampaat ja vuohet (yli 1 v)	0,2
Hevonen	1,0

Vähimmäiseläinmäärät eläimiä, joista sopimus voidaan tehdä ovat:

- lampaat/vuohet	0,9 ey = 5 kpl
- naudat	1,0 ey = 1 kpl yli 2v. 2 kpl 1-2v.
- hevoset	2,0 ey = 2 kpl
- kanat	20 kpl

Alkuperäisrotutuella edistetään geneettistä monimuotoisuutta. Tuen avulla pyritään estämään suomalaisten alkuperäisrotujen kuoleminen sukupuuttoon lisäämällä rotuihin kuuluvien eläinten yksilömäärää ja varmistetaan mahdollisimman laajan geeniperimän säilyminen. Tuen hakijan tulee olla aktiiviviljelijä, mutta ympäristösitoumusta ei tarvitse olla. Myöskään pinta-alaa ei vaadita. (Mavi, 2015)

Tuen hakija sitoutuu pitämään sopimuksen mukaisen määrän eläimiä koko sopimuskauden ajan. Sopimuskauden kesto on viisi vuotta. (Ruokavirasto, n.d.)Tällä hetkellä uusia sopimuksia ei tehdä, eikä vanhoihin sopimuksiin saa lisätä eläimiä. Todennäköisesti uuden sopimuskauden alkaessa uusia sopimuksia aletaan taas tekemään. (Rahko, haastattelu 22.1.2020)

Sopimuksen voi tehdä sekä naaras- että urospuolisista eläimistä. Siitoksessa saa käyttää ainoastaan samaa rotua olevaa puhdasrotuista yksilöä. Eläimen on tuotettava sopimuskauden aikana vähintään kaksi jälkeläistä. Eläintä tulee käyttää siitokseen kuitenkin vuosittain. (Ruokavirasto, n.d.) Mikäli eläin on tuottanut sopimuskauden aikana jo kaksi rotupuhdasta jälkeläistä, voi sen siementää eri rotua olevalla sonnilla tämän jälkeen. (Rahko, haastattelu 22.1.2020). Mikäli tuen piiriin kuuluva eläin joudutaan poistamaan sopimuskauden aikana, tulee se korvata mahdollisimman nopeasti toisella ehdot täyttävällä saman rotuisella eläimellä. Eläin on korvattava toisella eläimellä myös siinä tilanteessa, mikäli tuen piiriin kuuluva eläin ei pysty tuottamaan jälkeläisiä. Korvausmäärä on sama kaikilla suomenkarjan roduilla (taulukko 3). (Mavi, 2015)

Taulukko 3. Korvausmäärät eri lajeilla eläinyksiköitä kohden. (Mavi,2015)

Korvaukset eläinyksiköltä

Eläin	Euroa vuodessa/ey
Itä-, pohjois- ja länsisuomenkarja	530
Suomenhevonen	300
Suomenlammas, ahvenanmaanlammas ja kainuunlammas	300
Suomenvuohi	300
Maatiaiskanat ja -kukot	300 e/tila

4.1.2 Maisemanhoitotuki

Maiseman monimuotoisuutta ylläpitävistä toimista voi saada korvausta, mikäli kuuluu ympäristösopimuksen piiriin. Ympäristösopimukseen hyväksyttäviä alueita ovat perinnebiotooppimaat, luonnonlaitumet ja reuna-alueet. (Ruokavirasto, n.d.)

Perinnebiotoopeiksi luokitellaan kedot, niityt, hakamaat ja metsälaitumet, jotka ovat karjatalouden muovaamia alueita (Kuva 10). Perinnebiotoopit ovat runsaslajisia elinympäristöltään. Alueita ei ole lannoitettu, muokattu eikä kylvetty. Perinnebiotoopit ovat erittäin uhanalaisia. (Ymparisto.fi, 2019)

Luonnonlaidun on pellon ulkopuolella sijaitseva laidun, jota käytetään karjan rehuntuotantoon. Niitä ei voida luokitella perinnebiotoopeiksi tai kunnostettaviksi perinnebiotoopeiksi. Reuna-alueilla tarkoitetaan peltojen reuna-alueita, jotka ovat luonnonarvoiltaan monimuotoisia ja maisemaltaan merkittäviä. Lisäksi pellon ja tien tai pellon ja vesistöjen välisistä reuna-alueista sekä peltoalueiden metsäsaarekkeista voi saada maisemanhoitotukea. Sopimusta ei voi hakea mm. puistoista, avokallioista eikä metsistä, mitkä ovat ensisijaisesti metsätalouskäytössä. (Ruokavirasto, n.d.)

Tuen saaminen edellyttää kohteen hoitosuunnitelman teon, joka pitää toimittaa liitteenä tukea haettaessa. Hoitotoimenpiteenä esimerkiksi raiwausta, niittoa ja laidunnusta. Laidunnus ei saa kuitenkaan aiheuttaa kasvillisuuden rehevöitymistä eikä maaperän eroosiota. Laidunnettava alue tulee erottaa aidoin muista laidunnurmista. (Ruokavirasto, n.d.)

Nykyään perinnemaiseman hoitoon voivat saada korvausta yksityisetkin maanomistajat, eivät pelkästään maanviljelijät. Tämä on hyvä asia arvokaiden kohteiden säilymisen kannalta. Perinnebiotooppien pinta-ala on vähentynyt yli 90 % viidenkymmenen vuoden aikana. Hoidon ja laidunnuksen

loppuminen johtaisi kasvillisuuden muuttumiseen, mikä aiheuttaa lajiston köyhtymisen ja lopulta koko luontotyyppin katoamisen. Hoitotukia myönnetään pieniinkin kohteisiin ja sopimus on 5-vuotinen. (Yle, 2018)

Korvauksen määrä on maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimuksissa 450 € hehtaarilta vuodessa. Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaille perinnebiotooppikohteille korotettu korvaus 600 € hehtaarilta vuodessa. (Ruokavirasto, n.d.)

Kuva 10. Rekijoen perinnebiotooppinotkoja, joissa karja laiduntaa kesäisin.

4.2 Markkinointi

Markkinointi on kannattavan yrityksen perusta. Vaikka olisi hyviä tuotteita mitä myydä, mutta jollei markkinointi ole kunnossa niin kauppa ei käy kuitenkaan toivotulla tavalla. Markkinoinnin avulla tehdään tunnetuksi yritystä ja tuotteita. Lisäksi sen avulla ihmiset muodostavat käsityksen yrityksestä ja sen tarjoamista tuotteista. Markkinointi on mainontaa sekä myymistä, mutta lisäksi myös tuotekehittelyä, asiakkuussuhteiden luomista sekä asiakkaiden toiveisiin vastaamista. (Bergström & Leppänen, 2007)

Markkinoinnin tehtävänä on luoda myyviä tuotteita ja huolehtia siitä, että niitä on helppo hankkia ja käyttää. Pitää myös saada yritykselle näkyvyyttä sekä tiedottaa tuotteiden ominaisuuksista ja käyttötavoista. Lisäksi tulee luoda myönteinen kuva kuluttajille, joka saa aikaan kiinnostusta ja ostohalukkuutta. Erittäin tärkeä osa markkinointia on asiakassuhteet, joita tulee ylläpitää ja kehittää. Asiakkaat toimivat markkinoinnin lähtökohtana.

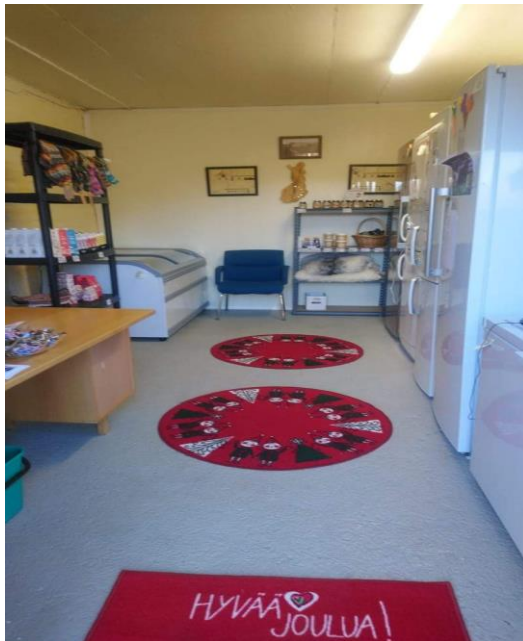
Markkinointi onkin pitkälle ihmisten välistä vuorovaikutusta. Yrityksen tulee löytää tuotteelleen sopiva kohderyhmä, jolle tuotetta aletaan markkinoida. Ei kannata markkinoida kaikkia tuotteita kaikille, vaan keskittyä kunolla niihin ihmisiin, joiden tarpeisiin pystyy parhaiten vaikuttamaan. (Bergström & Leppänen, 2007)

4.2.1 Markkinointikanavat

Suorissa markkinointikanavissa tuotteen tuottaja tai valmistuttaja on suorassa yhteydessä ostajaan. Tällöin markkinointikanavina toimivat internet, posti, puhelin tai muu media. Suoramarkkinoinnin muotoja ovat posti-myynti, sähköinen kauppa, puhelinmyynti sekä suoramyynti. (Bergström & Leppänen, 2007).

Sosiaalinen media ja internet ovat yhdistäneet tämän päivän tuottajia ja kuluttajia. Hyväksi markkinointikanavaksi on todettu myös Osta tilalta –päivät, jolloin tilat avaavat ovensa kuluttajille ja myyvät omia tuotteitaan. (Maaseudun Tulevaisuus, 2018)

Vuonna 2019 Suomen kotieläitiloista liki 3000 tilaa harjoittaa suoramyyntiä (Yle, 2019). Vuonna 2017 tilojen määrä oli vielä n. 1500. Suoramyyntiä harjoittavien tilojen määrä on koko ajan kasvussa. Suoramyynti tapahtuu useimmiten suoraan tilalta, mutta useat myyvät tuotteitaan myös toreilla ja erilaisten kauppa-autojen avulla (Kuva 11). Viime vuosina Reko–ruokaringit ovat nostaneet suosiotaan. Ne toimivat Facebookissa suljetuissa ryhmissä, joissa tuotteen tilauksista ja toimituksista sovitaan (Maa- ja metsätalousministeriö, 2018). Suoramyynti on suosituimpaa lammas- ja emoleh-mätiloilla sekä kanaloissa. Sesongit vaikuttavat suoramyyntiin, esimerkiksi jouluna kauppa käy kiivaammin. Suoramyyntin kautta ostavat kuluttajat arvostavat sitä, että tuotto menee lyhentämättä suoraan tuottajalle. Tuottajat taas arvostavat aitoa kohtaamista kuluttajien kanssa. (Yle, 2019)

Kuva 11. Myrskylässä sijaisevassa Yrjaksen tilan tilapuodissa myydään mm. kyytön lihaa. (Yrjas, 2019)

4.2.2 Kilpailukyky

Yritys on harvoin alan ainoa toimija, joten kilpailijoita on. Kilpailu saattaa olla hyvinkin kovaa ja uuden yrityksen saattaa olla hyvin vaikeaa saada jalansijaa markkinoille. Tällöin ainoana keinona on löytää oma erikoistumisalueensa ja tarvitaan rohkeutta olla erilainen erottuakseen massasta. (Bergström & Leppänen, 2007)

Markkinoilla pärjäämiseen vaikuttaa yrityksen kilpailuedut. Kilpailueduilla tarkoitetaan yrityksen paremmuutta ja houkuttelevuutta, jota asiakkaat arvostavat ja jonka he kokevat eduksi kilpailijoihin verrattuna. Kilpailuedut luokitellaan kolmeen ryhmään, jotka ovat rahalliset ja toiminnalliset edut sekä mielikuvaedut. Rahallisilla eduilla tarkoitetaan esimerkiksi alhaisia tuotantokustannuksia. Toiminnallisilla eduilla viitataan esimerkiksi tuotteen hyviin ominaisuuksiin. Mielikuvaedulla tarkoitetaan esimerkiksi vahvaa ja tunnettua merkkiä, joka koetaan eduksi markkinoilla. (Bergström & Leppänen, 2007)

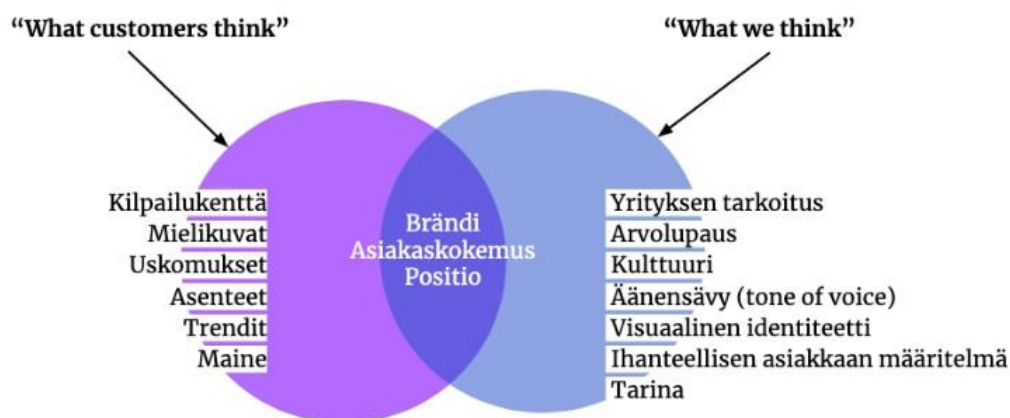
Yhtenä kilpailukeinona kyytön kasvatuksessa toimii niittyliha, mikä on perinnemaisemissa ja luonnonlaitumilla kesäisin laiduntaneen eläimen lihaa. Ruotsin WWF on selvittänyt niittylihan terveysominaisuuksia ja sen mukaan liha sisältää runsaammin terveydelle hyödyllisiä omega 3-rasvahappoja kuin tavanomaisesti tuotettu liha. (Huuhtilan pihvi, n.d.)

4.3 Brändi ja Brändääminen

Brändääminen koostuu markkinoinnista, tuotteistamisesta ja yrityksen ulkoasusta, eli siihen kuuluu hyvin suuri osa yrityksen toiminnasta. Asiakaspalvelu on myös tärkeä osaa brändäämistä. Tarinalla on myös oleellinen osa brändin luomisessa. Tarinalla ei tarkoiteta yrityksen syntyhistoriaa, vaan kertomusta tuotteen tai toiminnan taustalta. (Yrittäjät, 2017)

Brändillä tarkoitetaan tuotetta, tuotemerkkiä tai yritystä, jolle on markkinoinnin avulla luotu tunnettavuutta. Brändin arvo muodostuu nimen ja logon tunnettavuudesta, uskollisista asiakkaista, laadukkaista tuotteista ja positiivisen mielikuvan luomisesta. Brändi luo tuotteelle lisäarvoa. (Wikipedia, n.d.)

Brändin luominen ei ole ainoastaan yrityksen käsissä (Kuva 12). Asiakas on se, joka lopulta päättää brändin. Ulkopuolisia tekijöitä on mm. trendit, maine ja mielikuvat. Yritys voi kuitenkin vaikuttaa monin eri tavoin brändiinsä. Yrityksen tulee tuoda esille sen tarkoituksellisuus, eli ketä varten ja miksi se on perustettu. Tärkeä osa brändiä on myös sen visuaalisuus. Visuaalisuus pitää sisällään yrityksen logon, kuvamaailman, värit ja graafiset elementit (Kuva 13). Onnistuneella visuaalisella ilmeellä pystytään erottumaan joukosta, mikä on tärkeää. On hyvä kuitenkin muistaa, että visuaalinen näkemys olisi yhteneväinen muiden brändin osa-alueiden kanssa. (Venäläinen, S.,2019)

Kuva 12. Brändin luominen vaatii pitkäjänteisyyttä ja tarkkaa organisaatiota, sillä onnistunut brändi on monen tekijän summa. (Venäläinen, S.,2019)

Kuva 13. Saloniemen juustolan tuotteet ovat visuaalisesti hyvin brändätyjä. Logo ja värimaailma ovat elementteineen yhteneväisiä. (Saloniemen juustola, 2019)

Brändille on erittäin oleellista, että tuotteen takana olisi jokin tarina. Tarina sisältää elementtejä yrityksen tarkoituksesta, eli miksi se on perustettu ja mihin suuntaan se on menossa (Venäläinen, S., 2019). Esimerkiksi kyyttötilan tuotteiden takana voi olla tarina puhtaasti tuotetusta ruuasta jo monen sukupolven ajan.

5 TEEMAHAASTATTELU VIJELIJÖILLE

5.1 Haastattelun tavoitteet ja toteutus

Haastattelu tehtiin kuudelle eri kyyttötilalle. Tarkoituksena oli selvittää kyytön kykyä ja mahdollisuutta toimia emolehmätuotannossa, sillä niiden käyttö maidontuotannossa on vaakalaudalla alhaisen tuotoksen vuoksi.

Tilat sijaitsivat laajasti eri puolilla Suomea. Haastattelutilat valittiin tarkoituksella mahdollisimman eri puolilta Suomea, jotta nähdään vaikuttaako sijainti jollakin lailla tuotantoon. Tällä ei kuitenkaan todettu olevan merkitystä. Haastattelut tehtiin pääosin puhelimitse.

Yhdellä haastattelutiloista kyytönpito oli harrastetoimintaa ja lisäansiota, mutta muilla tiloilla kyytöt olivat merkittävä tulonlähde. Kyyttökasvatuksen rinnalla tiloilla harjoitettiin mm. peltoviljelyä ja metsätaloutta. Parilla tilalla kasvatettiin myös muuta lihakarjaa kyyttöjen lisäksi. Yhdellä tilalla

lammastalous toimi kyytönkasvatuksen tukena. Tiloilla kyyttöjä oli keskimäärin 60-70 eläintä, joista emojen osuus 20-35 kappaletta.

5.2 Taustatietoja tiloista

Viidellä tilalla tuotantomuotona oli luomu, vain yksi tila kuului tavanomaisen tuotannon piiriin. Tuottajat kokivat, että kyytöt sopivat erinomaisesti luomutuotantoon esimerkiksi ruokinnan kautta. Kyyttö on vaatimaton ja tulee hyvin toimeen heikommallakin ruokinnalla.

Tiloilla oli keskenään hyvin erilaisia tuotantorakennuksia. Yhteinen tekijä oli kuitenkin se, että vanhoja rakennuksia oli hyödynnetty hyvin. Esimerkiksi vanhoja navetoita ja halleja oli käytössä. Muutamalla tilalla kyyttöillä oli kolmiseinäisiä katoksia. Rakennukset olivat myös kustannustehokkaita. Kyyttö on kestävä rotu, joka pärjää Suomen säässä hyvin. Tämän ansiosta ne eivät vaadi suuria investointeja tuotantorakennuksiin.

Jokaisella tilalla oli kaikki kasvatusvaiheet, eli syntyvät vasikat kasvatettiin itse teurasikään asti. Yhtä tilaa lukuun ottamatta kaikki kuuluivat alkupe-räisrotutuen piiriin ja se koettiin erittäin tärkeäksi. Tiloilla ehdottomasti suosituimpana laiduntyyppinä oli luonnonlaitumet (Kuva 14).

Kuva 14. Haastattelutiloilla luonnonlaitumet olivat merkittävässä roolissa laidunnuksessa. (Kettunen, 2017a)

5.3 Eläinaines

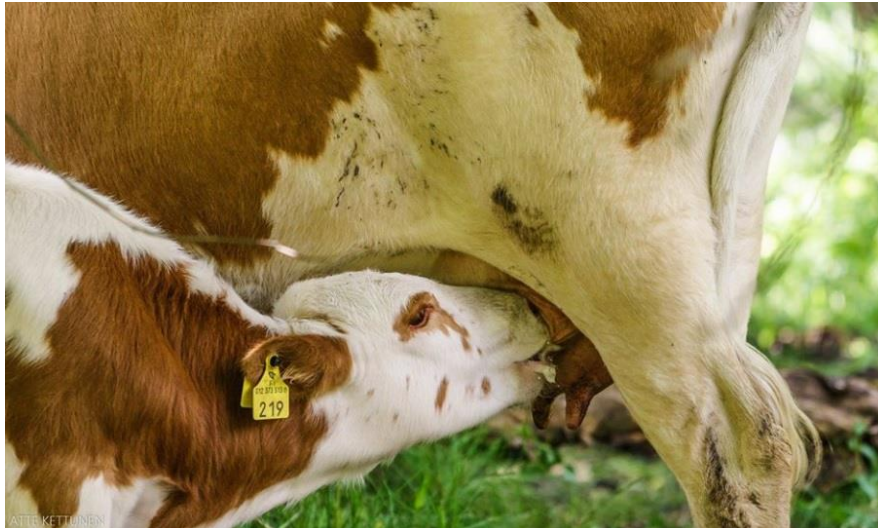
Tuottajat perustelivat rotuvalintaansa monin eri sanoin. Yhtenä tärkeänä asiana korostui kuitenkin alkuperäisyyden vaaliminen. Lisäksi koettiin, että kyyttö toimii hyvin suoramyyntituotteena ja niiden lihassa on erityisen muurea maku. Vaatimattomuus ja säänkestävyys nousivat myös rotuvalinnassa tärkeään rooliin.

Tiloilla tiineytystapana oli lähes kaikilla oma astutussonni, kahdella tilalla käytettiin keinosiemennystä. Keinosiemennys koettiin hyväksi, mikäli haluaa siementää harvinaisella, vanhalla sonnilla. Astutussonni on koettu helpoksi ja hyväksi tavaksi emojen tiineyttämisessä.

Eläinaineksen heikkoudeksi koettiin heterogeenisyys, eli epäyhtenäisyys. Tällä viitattiin siihen, että kyytöt ovat keskenään hyvin eri kokoisia esimerkiksi teuraspainoiltaan. Tämä aiheuttaa haasteita ruokintaan ja teuraspainon saavuttamisen yhdenaikaisuuteen. Kyytöt saavuttavat sukukypsyytensä hyvin nuorena, mikä lisää riskiä teinitiineyksille. Tämä aiheuttaa haasteita eläinten laidunnuksessa ja ryhmittelyssä. Lisäksi heikkoudeksi koettiin pieni teuraspaino, mutta toisaalta tuottajat kokivat sen myös vahvuudeksi erilaisuutensa ansiosta. Hitaan kasvun ansiosta lihan maun on havaittu paranevan.

Vahvuuksina tuottajat listasivat erityisesti kyytön kestävyiden ja terveyden. Kyyttöemot ovat pitkäikäisiä, mikä lisää kannattavuuttakin. Hyvä tiinehtyvyys ja helpot poikimiset listattiin myös kyytön vahvuuksiin. Kyyttö on saatu brändättyä hyvin suomalaisten mieliin alkuperäisenä lehmänä, joita oli entisaikaan joka talossa takaamassa ravinnonsaannin. Onnistuneen brändäyksen ansiosta tilalliset kokevat, että kyytön lihaa on helppo ja hyvä myydä.

Tavoitteet eläinaineksessa vaihtelivat tilojen välillä suuresti. Toisella tilalla keskityttiin jalostamaan lihaksikkuutta ja päiväkasvujen nostoa, kun taas toisella tilalla haluttiin keskittyä lihan makuun tinkien päiväkasvuista. Luonteen tärkeys ja emo-ominaisuudet kuitenkin korostuivat puhuttaessa eläinaineksen tavoitteista. Helposti käsiteltävät eläimet ja emot hyvillä emo-ominaisuuksilla jouduttavat työntekoa huimasti (Kuva 15). Joitakin aggressiivisia yksilöitä on tiloilla ollut, jotka on poistettu karjasta. Karjan yhtenäisyys ja alkuperäisyys nousivat myös tärkeiksi tavoitteiksi. Kyyttöjen populaatio on pieni, mikä pitää huomioida sonnien valinnassa. Eläinaineksen tavoitteeksi koettiin myös mahdollisimman alhainen sukusiitosaste.

Kuva 15. Hyviä emo-ominaisuuksia jokainen haastattelutila piti erityisen tärkeänä jalostettaessa eläinainesta. (Kettunen, 2017b)

5.4 Kannattavuus

Viidellä tilalla kyyttöjen pito kuului pääelinkeinoon. Useammalla tilalla oli myös muuta maatalouden harjoittamista kyyttöjen pidon ohella esimerkiksi viljan viljelyä, metsä- ja lammastaloutta. Yhdellä haastateltavista tiloista kyyttöjen pito oli harrastustoimintaa.

Tukien merkitys koettiin todella tärkeäksi kyyttöjen pidossa. Tuottajat olivat yhtenäisesti sitä mieltä, että alkuperäisroduista maksettava tuki on erityisen tärkeää kannattavuuden kannalta. Mikäli tuki loppuisi, loppuisi myös kyyttöjen pito, tuottajat pohtivat. Myös maisemanhoitotuki koettiin tärkeänä, sillä kyytöt sopivat erinomaisesti laiduntamaan perinnebiotooppimaita sekä muita luonnonhoitokohteita.

Haastattelussa tuottajat kertoivat suullisen arvion kannattavuudesta. He totesivat, että kannattavuus olisi liki nollessa, jos ei harrasta suoramyynä. Kyytönlihan arvo on olematon, mikäli sen myy suurille lihataloille. Myös luomutuotannon merkitys koettiin melko suureksi, sillä siitä saadaan lisäarvoa tuotteelle. Osa tuottajista painotti, että sijainnilla on oleellinen merkitys. Mikäli on lähellä kaupunkia tai valtateitä, asiakkaat löytävät paremmin ostoksille. Myös vanhojen rakennusten uusiokäytöllä saa kannattavuutta.

Kannattavuuden uhkana listattiin naudanlihan syönnin tulevaisuuden epävarmuutta. Toisaalta tuottajat uskoivat, että kyytönliha pärjää hyvin lähiruokabrändin ansiosta murroksen ajanakin. Myös alkuperäisrotujen arvostuksen puute ja haluttomuus kasvattaa niitä saattaa horjuttaa kannattavuutta pidemmällä aikavälillä mietittynä. Suurempana uhkana kannattavuudelle pidettiin kuitenkin tukien loppumista.

Kannattavuuden mahdollisuuksina listattiin suoramyynnin merkitystä ja käsitystä siitä, että kuluttajat tietävät mitä syövät. Lähellä tuotettu ruoka kiinnostaa yhä enemmän ihmisiä ja ohjaa ostovalintoja.

5.5 Markkinointi

Haastatteluissa tuli selkeästi esille, että sosiaalinen media toimii ehdottomasti parhaimpana markkinoinnin välineenä. Eniten tuottajat käyttivät markkinointikanavana Facebookia, toiseksi suosituin oli kotisivut. Lisäksi sosiaalisen median markkinointikanavina toimivat Instagram ja blogit.

Tärkeänä markkinointitapana koettiin myös avoimet ovet -tapahtumien järjestäminen. Niissä kuluttajat pääsevät näkemään konkreettisesti maatilaa elämää. Myös sanomalehtiä käytettiin markkinointivälineenä. Muutama tuottaja käytti myös suoramyymtimarkkinointia. Puskaradiolla todettiin kuitenkin olevan hyvin suuri merkitys. On siis erityisen tärkeää, että oma tuote ja toimintatapa poikkeavat positiivisesti massatuotannosta.

Brändäämisellä on tärkeä rooli markkinoinnin kannalta. Jo kyyttö itsessään on onnistuttu brändäämään hyvin. Monelle suomalaiselle tulee heti jonkinlainen käsitys, kun kuulee puhuttavan kyytöstä. Lisäksi herättää tunteita ja mahdollisesti myös muistoja lapsuudesta. Se mielletään usein alkukantaiseksi, suomalaiseksi lehmäksi, joka on turvannut perheen ravinnon jo vuosikymmeniä sitten. Tuottajat painottavatkin markkinoinnissa erityisesti, että kyseessä on kyytön lihaa (Kuva 16).

Kenelläkään haastattelutiloista ei ollut omaa ns. erikoistuotetta. Pääasiassa tilalliset myivät kyytön jauhelihaa, ulkofileitä ja makkaraa.

Kuva 16. Markkinoinnissa tuottajat painottavat, että kyseessä on nimenomaan kyyttön lihaa, koska se on ihmisille tunnettu brändi. (Pappilanpuisto, 2013)

5.6 Ruokinta ja hoito

Kaikki haastattelutilat, yhtä tilaa lukuun ottamatta, kuuluivat luomutuotantoon. Luomutuotannossa laidunkauden vähimmäispituus on 4 kuukautta. Keskimäärin kyyttöjen laidunkausi oli tiloilla 5,5 kuukautta. Lisäksi tiloilla oli järjestetty talviulkoilumahdollisuus.

Lisäruokinnantarve laidunkauden aikana vaihteli suuresti tilojen välillä. Muutamilla tiloilla luonnonlaitumet riittivät koko laidunkaudeksi, eikä lisäruokintaa tarvittu ollenkaan. Muilla tiloilla lisäruokinnan tarve vaihteli, mutta yleisesti laidunkauden loppuvaiheessa lisäravinnoksi viedään heinäpaali laitumille. Sääolosuhteet vaikuttavat suuresti lisäruokinnantarpeeseen, mikä vaihtelee vuodesta riippuen.

Luonnonlaitumet ja perinnebiotooppikohteet ovat kyyttötiloilla suosituimpia laiduntyyppejä (Kuva 17). Tiloilla kyyttöt laidunsivat esimerkiksi metsissä ja rannoilla. Lisäksi laitumina käytettiin viljeltyjä nurmia, eli peltolaitumia.

Kuva 17. Perinnebiotoopit ovat suomenkarjataloilla suosittuja laidunmaita. (Huljalan tupala, 2015)

Talviruokintakauden ruokinta vaihteli eri tilojen välillä. Kolmella tilalla oli käytössä korsirehuruokinta. Tällöin kyytöille ei syötetty viljaa laisinkaan. Näin lopputuotetta voidaan myydä viljattomana, josta saadaan lisäarvoa tuotteelle. Yhdellä tilalla korjattiin useampia eriä, eri aikaan tehtyjä säilörehuja. Aikaisin korjattua, sulavaa säilörehua syötettiin kasvaville ja imettäville kyytöille, kun taas myöhään korjattua ummessa oleville kyytöille. Pääsääntöisesti tuottajat korjaavat kyytöille tarkoitettua säilörehua myöhään. Kyytöt lihovat helposti ja näin ollen on tärkeää, että niitä ei ruokita liian energiapitoisilla rehuilla. Lisäksi kyytöille annettiin kivennäisiä ja suola täydentämään ruokintaa. Usealla tilalla oli ruokinnassa käytössä kuivaheinä.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyyttö on saanut jo hyvin jalansijaa emolehmätuotannossa. Tämän ansiosta niiden tulevaisuus näyttää valoisalta, vaikkakin niiden määrä maidontuotannossa on laskusuhdanteessa.

Tänä päivänä lähiruoka ja eettisyys ovat trendejä ja ne ohjailevat kuluttajia ostovalinnoissa. Näihin tarpeisiin kyytöt pystyvät hyvin vastaamaan. Kyytöt ovat vaatimattomia rehujen suhteen, minkä ansiosta ne soveltuvat laiduntamaan luonnonhoitokohteita ja näin edistämään luonnon monimuotoisuutta. Haastattelun myötä kävi ilmi, että useammalla tuottajalla on käytössä korsirehuruokinta, eli viljaa ei syötetä lainkaan. Tällöin lopputuotetta voidaan myydä viljattomana. Tämä on ollut kuluttajien toive.

Kyytöt ovat hidaskasvuisia ja teuraspainoltaan pieniä. Rotu ei sovellu siis intensiiviseen tuotantoon. Haastattelussa tuottajat eivät nähneet tätä kuitenkaan ongelmana, sillä lihan maku paranee ja suoramyyntin keinoin sitä on hyvä myydä. Teurastamolle myyminen ei ole kyyttöjen kohdalla kannattavaa.

Tämän rodun vahvuutena voidaan pitää niiden hyvää tiinehtyvyyttä, terveyttä, säänkestävyyttä ja hyviä emo-ominaisuuksia. Heikkoudeksi voidaan luokitella niiden heterogeenisyys, eli epäyhtenäisyys. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että ne saavuttavat tauraspainon hyvin eri-ikäisinä. Tämä aiheuttaa haasteita esimerkiksi teuraserien suunnittelussa.

Kyyttöjen kasvatuksessa tuilla on merkittävä rooli kannattavuuden näkökulmasta. Alkuperäisroduista maksettava tuki koettiin ehdottomana tuotannon jatkumisen kannalta. Lisäksi luonnonhoitokohteiden laidunnuksesta saatava maisemanhoitotuki koettiin myös tärkeäksi.

Markkinointi ja brändääminen kulkevat käsi kädessä. Suoramyyntiä harrastavat tuottajat joutuvat useimmiten itse hoitamaan tuotteidensa markkinoinnin. Tätä työtä helpottaa merkittävästi se, että kyyttö itsessään on jo onnistuttu brändäämään hyvin ihmisten mieliin.

LÄHTEET

- Ahlman. (n.d.). *Itäsuomenkarja*. Haettu 1.3.2020 osoitteesta:
<https://ahlman.fi/ahlman/suomenkarja-ja-maatila/suomenkarjan-jalostus/itasuomenkarja/>
- Aro, J., Hilpelä-Lallukka, R., Niemi, A-M., Toivonen, M. & Vahlsten, T. (2012). *Mittaa ja valitse: lypsykarjanjalostuksella tuloksiin*. Helsinki: Opetushallitus
- Bergström, S. & Leppänen, A. (2007). *Markkinoinnin maailma*. Helsinki: Edita Prima Oy
- Faba. (n.d.). *Nautarodut*. Haettu 6.2.2020 osoitteesta:
<https://faba.fi/karjan-kehittaminen/jalostus/jalostustietoa/nautarodut/>
- Galloway association (n.d.). *Imettävä lehmä*. Haettu 22.2.2020 osoitteesta:
<http://www.greatlakesbeltie.com/about.html>
- Huljalan tupala. (2015). *Kyytöt perinnebiotoopilla*. Haettu 28.1.2020 osoitteesta:
<https://www.facebook.com/huljalantupala/>
- Huhtilan pihvi. (n.d.) *Huhtilan pihvi*. Haettu 2.3.2020 osoitteesta:
<http://www.opaasi.fi/kari.kettunen/>
- Katinhännän Pontevat. (2017a). *Highland cattle lumisateessa*. Haettu osoitteesta 20.2.2020:
<https://www.facebook.com/Katinhannanpontevat/photos/a.975557495869049/1593026947455431/?type=3&theater>
- Katinhännän Pontevat. (2017b). *Highland cattle luonnonhoitolaitumella*. Haettu 22.2.2020 osoitteesta:
<https://www.facebook.com/Katinhannanpontevat/photos/p.1435059613252166/1435059613252166/?type=1&theater>
- Kettunen, A. (2017a). *Vasikka laitumella*. Haettu 10.3.2020 osoitteesta:
<https://www.facebook.com/bovinluomutila/photos/a.1699462440311388/1925040481086915/?type=3&theater>
- Kettunen, A. (2017b). *Kyyttövasikan juomahetki*. Haettu 10.3.2020 osoitteesta:
<https://www.facebook.com/bovinluomutila/photos/a.1699462440311388/1925040481086915/?type=3&theater>

Huljalan tupala. (2015). *Kyytöt perinnebiotooppimailla*. Haettu 20.1.2020 osoitteesta:

<https://www.facebook.com/huljalantupala/photos/a.919807234774676/919807248108008/?type=3&theater>

Laidunpankki. (n.d). *Laidunnuksen suunnittelu*. Haettu 25.1.2020 osoitteesta: https://www.laidunpankki.fi/sivu.tmpl?sivu_id=257

Laidunpankki. (n.d). *Laidunpaine*. Haettu 27.1.2020 osoitteesta: https://www.laidunpankki.fi/sivu.tmpl?sivu_id=257

Luke. (n.d). *Itäsuomenkarja*. Haettu 1.2.2020 osoitteesta: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/www/Tietopakettit/Eläingenivarat/sailytysohjelmat/nauta/itasuomenkarja>

Luomukarjatila Anne ja Pojat. (2019). *Kyyttöemo*. Haettu 27.2.2020 osoitteesta: <https://www.facebook.com/annejapojatluomukarjatila/>

Maa- ja metsätalousministeriö. (10.9.2018). Suoramyynti maataloilta kasvattaa suosiotaan –jo yli puolet munatiloista suosii suoramyyntiä. Haettu 4.2.2020 osoitteesta:

https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suoramyynti-maatiloilta-kasvattaa-suosiotaan-jo-yli-puolet-munatiloista-suosii-suoramyyntia

Maa- ja metsätalousministeriö. (n.d). *Tuet ja avustukset*. Haettu 16.2.2020 osoitteesta:

<https://mmm.fi/ruoka-ja-maatalous/tuet-ja-avustukset>

Maaseudun Tulevaisuus. (2018). *Yli 200 maatilaa avaa lauantaina ovensa kuluttajille –elintarvikkeiden suoramyyntin esteitä on viime vuosina purettu*. Haettu 12.3.2020 osoitteesta: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ruoka/artikkeli-1.300611>

Maatilan Pellervo eläin-liite. (03/2016). *Emolehmä on laiduntamisen ekspertti*. Haettu 25.1.2020 osoitteesta:

<https://maatilanpellervo.fi/2016/03/03/emolehma-on-laiduntamisen-ekspertti/>

Mavi. (24.3.2015). Alkuperäiskasvien ylläpito ja alkuperäiseläinten kasvataminen. Haettu 21.1.2020 osoitteesta:

<https://docplayer.fi/1888071-Alkuperaiskasvien-yllapito-maatalouden-geenivarojen-sailyttaminen.html>

Mavi. (24.3.2015) *Korvaukset eläinyksiköltä*. Haettu 21.1.2020 osoitteesta:

<https://docplayer.fi/1888071-Alkuperaiskasvien-yllapito-maatalouden-geenivarojen-sailyttaminen.html>

Myllylä, L. (1991). *Suomenkarja maan alkuperäinen karjarotu*. Helsinki: Suomenkarjan jalostussäätiö.

OAMK. (2005). *Emolehmän ruokinta ja hoito*. Haettu 6.2.2020 osoitteesta: http://www.oamk.fi/~mjarvi/emolehma/highland_cattle.htm

ProAgria. (2019). *Hyvää laiduntamalla*. Haettu 11.3.2020 osoitteesta: <https://www.proagria.fi/blogit/ruokintapoydalla/2019/04/18/hyvaa-laiduntamalla>

ProAgria Pohjois-Karjala. (n.d). Metsälaitumien ja luonnonsuojelualueiden hyödyntäminen nautojen ruokinnassa. Haettu 25.1.2020 osoitteesta: <https://docplayer.fi/9559048-Metsalaitumien-ja-luonnonsuojelualueiden-hyodyntaminen-nautojen-ruokinnassa-paivi-jokinen-proagria-pohjois-karjala-maa-ja-kotitalousnaiset.html>

Ruokavirasto. (n.d). Alkuperäisrodut – elävää kulttuuriperintöämme. Haettu 21.1.2020 osoitteesta: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/alkuperaisrodut_esite.pdf

Ruokavirasto. (n.d). *Hoidettua maalaismaisemaa on ilo katsella*. Haettu 22.1.2020 osoitteesta: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/maiseman-monimuotoisuus_esite.pdf

Ruokavirasto. (n.d). *Ympäristösopimukset*. Haettu 24.1.2020 osoitteesta: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/ymparistosopimukset/>

Ruokavirasto. (n.d.) *Alkuperäisrotujen kasvattamista koskevat sopimusehdot vuonna 2016*. Haettu 1.3.2020 osoitteesta: <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/oppaat-ja-esitteet/apr-sopimusehdot-2016.pdf>

Saloniemen juustola. (2019). *Tuotteita*. Haettu 11.3.2020 osoitteesta: <https://www.facebook.com/254977651192017/photos/a.580421261980986/2539309659425460/?type=3&theater>

Suomen Highland Cattle Club ry. (n.d.) Haettu 3.2.2020 osoitteesta: <https://www.highlandcattle.fi/>

Tauren, P. (2020). *ISK-määriä*. Sähköpostiviesti tekijälle 17.3.2020

That's Farming. (2019). *Gallowayt laiduntaa*. Haettu 22.2.2020 osoitteesta: <https://www.thatsfarming.com/news/belted-galloway-beef>

That's Farming. (2015). *16 Things You Should Know about Belted Galloway!*. Haettu 28.2.2020 osoitteesta: <https://www.thatsfarming.com/news/belted-galloway-cattle>

The cattle site. (n.d.) *Galloway*. Haettu 28.2.2020 osoitteesta: <https://www.thecattlesite.com/breeds/beef/57/galloway/>

Ukkola, O., Järvi, M., Huuskonen, A., Kiljala, J., Räisänen, J. & Nevalainen, R. (2005). *Emolehmätuotanto Perämeren rantalaitumilla*. Jokioinen: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus

Venäläinen, S. (2019). *Mikä brändi on, mistä se muodostuu, ja miksi sillä on merkitystä?*. Haettu 27.2.2020 osoitteesta: <https://www.advanceb2b.com/fi/blog/mista-brandi-muodostuu>

VikingGenetics. (n.d.). *Suomenkarja*. Haettu 1.2.2020 osoitteesta: <http://www.vikinggenetics.fi/lypsyrodut/suomenkarja/suomenkarja>

Virtuaalikylä. (n.d.). *Laitumet ja laiduntaminen*. Haettu 25.1.2020 osoitteesta: http://www.virtuaali.info/tila.php?mid=4&luokka_id=158&rid=181&kortti=776

Virtuaalikylä. (n.d.). *Laitumen syöttötavat*. Haettu 11.3.2020 osoitteesta: http://virtuaali.info/opetusmaatilat/index.php?tila_id=1&ohjemappi&kategoria_id=456&kortti=3470

Yle. (11.12.2019). *Lampaanliha ja kananmunat myydään tiloilta suoraan kuluttajille –joulu on ruokapiirien sesonkiaikaa*. Haettu 4.2.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11111095>

Yle. (8.6.2018). *Maisemanhoitoon saavat nyt tukea myös muut kuin maanviljelijät*. Haettu 24.1.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10242249>

Ymparisto.fi(Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu). (26.6.2019). *Perinnebiotoopit*. Haettu 24.1.2020 osoitteesta: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyytit/Luontotyyppien_uhanalaisuus/Perinnebiotoopit

Yritystoiminta. (n.d). *Kannattavuus*. Haettu 16.2.2020 osoitteesta: <http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/kannattavuus>

Yrittäjät. (2017). *Pienenkin yrityksen kannattaa brändätä –se näkyy viivan alla*. Haettu 27.2.2020 osoitteesta: <https://www.yrittajat.fi/uutiset/563104-pienenkin-yrityksen-kannattaa-brandata-se-nakyy-viivan-alla#134ef296>

Yrjas, J. (2019) *Tilapuoti*. Sähköpostiviesti tekijälle 1.3.2020

Yrjas, J. (2019) *Kyyttöhiehon ulkofile*. Sähköpostiviesti tekijälle 1.3.2020

Wikipedia. (n.d.) *Brändi*. Haettu 27.2.2020 osoitteesta: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Br%C3%A4ndi>

Haastattelut:

Rahko, L (2020) Tukiasiantuntija. Lapin Ely Oy. Haastattelu 21.1.2020